

Silvestrska sprava

Adaptacija po predlogi dramskega besedila
Silverstrska sprava 2000 (Tone Partljič)

Avtor adaptacije: Rok Sanda

Rok Sanda
Mali Kamen 29a
8281 Senovo
00 386 40 642 040
rosa835@gmail.com

2023-01-17 © Rok Sanda

Liki

Frenk
Jože

Bivši domobranec
Bivši partizan

Lokacija

Bolniška soba

1. Srečanje

Bolniška soba ima tri postelje. Leva in desna sta prazni, na sredinski pa leži FRENK, 102, suhljat mož v bolniški halji. Poleg sebe na postelji ima odloženo knjigo. Ob svojem levem ušesu nerodno stiska telefon. Govori zelo naglas.

FRENK: Mi je sestra pomagala, ja. (pavza) Operacija ni bila nič posebnega. Samo trajalo je. Pa zdaj moram tukaj ležati. (pavza) Kako, da sem prestar? Sem jim rekel, da grem vsako leto na hajko po puščavi. (pavza) Kaj bodo vedeli! Ta Slovenija. Še dobro da sem šel od tu, ti rečem. Vedno sem nostalgichen, ko se odpravljam domov, ampak kmalu spet pogrešam Avstralijo. Še posebno danes na silvestrovo. Tukaj že vsi žurajo, si lahko misliš? Dohtarjev že dolgo ni, sestre pa v eni od ordinacij obešajo lučke. Na, a slišiš glasbo? (pomoli proti vratom, pomotoma ugasne klic) A si slišala, kako nabijajo? (pavza) Halo? A si prekinila? (pavza) Prekinila si.

V tistem se vrata sobe glasno odprejo. Vanjo vstopi JOŽE, 103, debelejši možakar v bolniški halji. Za seboj vleče kovček, v eni roki ima berglo s katero si pomaga. Zagleda Frenka in je vidno razočaran.

JOŽE: Ah, sem mislil, da bom imel privat sobo.

Počasi se premika proti postelji na levi strani.

FRENK: Jaz sem tudi to mislil.

JOŽE: A si zahteval privat sobo? Kdo pa misliš, da si? Zagotovo nek pomembnejš, a?

FRENK: So mi dejali, da moram počivati po operaciji.

JOŽE: No, meni so tudi to rekli. Naj počivam. Počiva se v miru, ne pa da te nekdo gleda z druge strani. A sem se za to boril? Da še spat ne bom mogel?

FRENK: Če boste zaprli oči, bo tako kot da me ni.

JOŽE: Pa še komandiral me boš? Na silvestrovo? Vsi so lahko šli domov za silvestrovo, samo jaz moram tu prenašati takšne pomembnejše.

FRENK: Ali pa nimate kam it.

JOŽE: Kaj ne bom imel kam it? Moja hiša je samo tri kilometre stran. Ampak zdaj jo okupirajo razni izkoriščevalci. Z lastnimi rokami sem jo zgradil, zdaj pa ... kar vidim jih kako mi gulijo parket.

FRENK: Kaj so vam pa operirali?

Jože ga najprej sumljivo pogleda, kot da ne ve, če bi odgovoril. Nato zagodrnja v odgovor.

JOŽE: Hernijo sem imel. So rekli, da sem prestar. Da je nevarno. Da bom nepokreten. No, poglej me. A sem živ? Poglej me! Pol dneva po operaciji. Kot Leon Štukelj.

Jože se gunca ob držalu za posteljo, gor in dol, kot da bi delal takšne mini počepe, vendar ga hitro nekaj zaboli.

JOŽE: Auuuu!!!

Dela se kot da ni nič in se zelo nerodno skobaca na posteljo.

FRENK: No, treba je ostati prožen, ja. (stegne roko) Hello, mate. Tako pri nas rečemo.

JOŽE: Kaj bi rad?

FRENK: Roko bi vam dal. Se spodobi.

JOŽE: Kaj me briga kaj se spodobi? A sem se za to boril? Da se bom moral z vsakim Avstrijcem rokovat?

FRENK: Avstralcem.

JOŽE: Še hujše. Greva na daleč, da ne bom kakšnih bacilov fasal.

Se rokujeta na daljavo skozi zrak.

JOŽE: Jože.

FRENK: Frenk. Včasih sem bil Francl, ampak saj veš, v tujini je lažje si Frenk. Pa se človek navadi.

JOŽE: Kaj pa delaš v Avstraliji? Kenguruje loviš?

FRENK: Živim. V Sidneyu sem že... Uf, zelo dolgo. Tu sem samo na počitnicah.

JOŽE: Dobre počitnice.

FRENK: So se končale takoj po božiču.

JOŽE: Ja? Kaj pa te je zadržalo v tej čudoviti ustanovi tukaj?

FRENK: Nekaj me je zagrabilo. Pa so rekli, da bodo morali operirati. Potem so pa operirali.

JOŽE: Kaj pa?

FRENK: Srce. Bajpas so mi delali.

JOŽE: Prvi?

FRENK: Ja.

JOŽE: (ponosno) Jaz sem že na tretjem. Nimaš kaj jamrat.

FRENK: Ampak so mi svinjsko zaračunali. Da moje zavarovanje ne krije.

JOŽE: Prekleti izdajalci. Dokler jim davke plačuješ si dober, pol bi te pa najraje kar na odpad dali. Vseповsod so isti. A smo se za to borili? To se jaz skoz sprašujem.

FRENK: Ah, jaz se ne maram o vojni preveč pogovarjati. To so žalostne zadeve.

JOŽE: Kaj bodo žalostne. A smo jih premagal al nismo, jebemti?

Frenk nič ne reče. Jože se nerodno presede v postelji. Zagrabi daljinec in skuša prižgati televizijo.

JOŽE: A smo zmagal al nismo?

Frenk nič ne odvrne, zato Jože nadaljuje.

JOŽE: No, saj ne rečem. Je bilo hudo, ja. Ampak jaz se skušam lepih stvari spominjat. (pritiska na daljinec) Kaj je narobe s to televizijo? (pritiska še močneje)

Doktor mi je rekel, da se moram umiriti. Da se preveč jezim. Kaj se ne bom jezil, ko pa so sami... (pritiska na daljinec) Pa kaj je narobe s tem tevejem? Prižgan je pa so vsi kanali mrtvi. Porkaduš!

FRENK: Kaj pa boš s televizijo?

JOŽE: A pri vas v Avstraliji ni Silvestrovo? Bomo pa menda spremljali program. Kakšni lepo vižo zapeli.

FRENK: Sestre so že začele.

JOŽE: Ja, sem jih videl.

FRENK: Doktorji so pa spokali domov.

JOŽE: Pa talušne sestre so s sabo pobrali. Si videl? Same tastare tagrde so ostale.

FRENK: Ne vidim jaz teh stvari.

JOŽE: A maš dioptrijo? Jaz pa še vedno vidim kot sokol. Zato sem bil pa za snajperista, če smo kje kakšno dobro puško našli. Mater kak smo jih popoprал z mitraljezi enkrat.

FRENK: Kaj si potem bil? Snajperist ali na mitraljezu?

JOŽE: Kaj?

FRENK: Najprej rečeš, da si bil snajperist, potem pa da si z mitraljezom streljal.

JOŽE: Saj veš kako je bilo. Kar si našel, to si uporabil. Naš bataljon je bil specialist za vse.

FRENK: Ne maram poslušati o teh zadevah. To so bili žalostni časi.

Nekaj časa sta tiho.

JOŽE: A večerja je že bila?

FRENK: Kaj?

JOŽE: Sem se moral selit pa ne vem, če sem zamudil.

FRENK: Zakaj si se pa moral selit?

JOŽE: Kaj te briga? Za svojo rit se sekiraj!

FRENK: A so te ven vrgli?

JOŽE: Sporazumno smo se dogovorili za kompromis.

FRENK: Ja?

JOŽE: Oni se me znebijo, jaz pa poberem ves alkohol.

FRENK: Kje ga pa imaš?

JOŽE: V potovalki. A boš en kozarček?

Jože zleze s svoje postelje in gre do kovčka.

FRENK: Mogoče en kozarček.

JOŽE: Kaj pa dobim jaz?

FRENK: Dam eno cigaro v zameno.

JOŽE: Uf, nisi mogel boljše ponudbe dat. Lahko izbiraš. Cviček ali pa viski.

FRENK: Viski.

Jože jima natoči. Frenk vmes iz predala vzame dve cigari. Iz predala vzame nožič in začne rezati vrhove cigar.

JOŽE: Viski za gospoda. Za mene pa domača kislica. (nazdravita) Kje je zdaj tista cigara?

FRENK: Tale nožič sem odnesel s seboj iz Slovenije pred več kot sedemdesetimi leti.

Frenk da Jožetu cigaro.

JOŽE: Pa lahko tu kadiva?

Frenk se ozre naokoli in pokaže na okni ob njunih posteljah.

FRENK: Lahko. Vsak odpre svoje okno pa bova drug drugemu prepih delala.

Jože prižge svojo cigaro.

JOŽE: Ste kar brihtni tam dol v Avstraliji.

Frenk prižge svojo cigaro.

FRENK: Ah, kje, to je slovenska iznajdljivost.

Jože se zareži.

Vsak gre k svojemu oknu in ga odpre. Od zunaj se sliši glasba harmonike, električne kitare; celo mesto se zabava. Posamezni kriki veselja v ozadju.

2. Kajenje na oknu

Vsak se nasloni na svoje okno. Na levi strani je Jože, na desni strani je Frenk. Oba puhata skozi okno v daljavo.

Osvetljuje ju večerna svetloba. Sonce zahaja na njuni levi. Vsak si prižge svojo cigaro.

FRENK: Se spomnim kako smo takole sloneli na ograji in čakali. Lačni. Kako zelo smo bili lačni. Tam sem se navlekel tega hudiča, ki se ga že skoraj sedemdeset let ne morem znebiti. Če si bil lačen, si nekaj skadil pa je bilo takoj boljše.

JOŽE: Jaz sem imel srečo. Naš komandant je prepovedal kajenje na straži. Da nas ne bi sovražnik videl. Redkokdaj si takole privoščim.

FRENK: Saj se je lepo spominjati. Ampak je bilo tudi zelo težko.

JOŽE: Preklete je bilo.

FRENK: Hudičevo preklete. Vojna je bila.

JOŽE: To je nekaj najhujšega kar lahko daš skozi. Zato so pa danes tako mehkužni, ker niso dali vojne čez.

FRENK: Pa saj ste imeli eno. S tanki iz Beograda.

JOŽE: To ni bila nobena vojna. Deset dni... Tovornjaki na cestah, daj no. Štiri leta smo se matrali. Štiri leta hude zime.

FRENK: Ravno pozimi, takle čas, na silvestrovo, sem na straži lupil eno gnilo jabolko. Zamrznjeno sem jo našel na drevesu. In sem jedel. Ledeno jabolko. Pa jokal sem. Mlad sem bil. Nisem prav vedel za kaj gre. Ljudje v vasi so imeli lučke v oknih, moja ljubica si je drugega izbrala ... jaz pa ... pa so usekali po nas. Pozabil sem na vse in zbežal v dolino.

JOŽE: Mi smo bili na Brkinih. Smo jedli polento, ko so usekali po nas. Kurbe! Smo zasedli položaje na podstrešju pri oknih in vratih... Ampak jih je bilo preveč. So ukazali umik!

Frenka nekaj zagradi. Spači se v obraz.

Srce!

Cigara mu pade skozi okno, on se pa sesuje v sobi, da ga ne vidimo več.

JOŽE: Šele nad Ilirsko Bistrico smo se ustavili. Se je že svital prvi januar. Nismo smeli zakuriti ognja pa smo se stiskali drug k drugemu in si hukali v roke. (se obrne na svojo desno) No, kje pa si?

3. Spoznanje

Jože počasi caplja proti Frenku, ki sedi na tleh ob svojem oknu in se grabi za srce. Jožeta očitno boli od hoje zato gre zelo počasi. Vse skupaj bi bilo komično, če ne bi Frenk mogoče umiral.

Jože se previdno da na vse štiri, nato pa prime Frenka in ga strese.

JOŽE: Ne boš mi umrl tukaj, prekleta gnida nemarna!

FRENK: Boli. Boli.

JOŽE: A so te zadel? A so te zadel? A so te zadel?? (se mu začne blesti) Greva se tukaj skrit, da naju ne bodo videli. Pa tiho bodi, da te ne bodo slišali.

Jože objame Frenka od zadaj in skupaj napol ležita, napol sedita na tleh. Frenk leži Jožetu v naročju. Jožetu se blede. Frenk ga skuša predramiti.

FRENK: Jože, a si tu? Jože??

JOŽE: (se predrami) Za moment sem bil spet tam. Ujebemti Frenk, imaš prav. Res so žalostne te zadeve. Točno takole mi je kamerat umrl. (žalostno) So ga zadeli v srce, pa se je takole zagrabil. Jaz sem ga pa držal, dokler ni izkrmavel.

FRENK: So mi rekli, da ne bi smel kaditi.

JOŽE: (zaskrbljeno) Moraš poslušat dohtarje.

FRENK: Ampak so rekli cigarete. Nič niso rekli o cigarah.

Oba se zasmejita.

FRENK: Mene tudi tole spominja na stare čase. Kako smo peli, joj kako smo peli, da nas ni zeblo.

JOŽE: Zapoj mi eno.

Frenk, še vedno v Jožetovem naročju, začne nežno peti pesem Moja domovina.

FRENK: (poje)

Zemlja rodna moja je tako,
da, če treba, bil se bom za njo.

Zadnja kaplja mojega srca:
to je moja domovina!

Jože najprej posluša z nežnim obrazom, nato se mu počasi zresni. Ko reče Frenk 'moja domovina', ga Jože spusti in pograbi svojo berglo in ga potisne v kot, kot da bi bila puška.

JOŽE: Kaj pa ti to poješ zaeno pesem? Takšnih pa mi nismo peli.

FRENK: Pri nas pa! Pa kaj!

Vmes Frenk sega s svojo levo roko proti nožiču, ki leži na tleh poleg njega.

JOŽE: Pri nas? A, pri nas si rekel?

FRENK: Ja! Pri nas!

JOŽE: Pri nemcih, ne pri nas! Kurba bela domobraska!

FRENK: Partizan! Ruski hlapec.

JOŽE: Ti bom jaz že dal! Jaz sem slovenski partizan.

FRENK: Jaz pa slovenski domobranec, kaj bi rad?

Frenk uspe prijeti nožič v svojo roko in se rahlo presede.

JOŽE: Kolaborant. To si ti.

FRENK: Komunist.

JOŽE: Cerkvvena miš.

Frenk se v tistem izmakne bergli in se poda proti Jožetu s svojim nožičem in mu ga nasloni na vrat.

FRENK: A sem se po to vrnil? Da me bodo na silvestrovo likvidirali?

JOŽE: Osvetamarija.

Frenk pobere svoje stvari iz omarice.

FRENK: Grem domov.

Frenk hodi proti izhodu iz sobe. V rokah ima vse svoje stvari.

JOŽE: Kar pojdi med svojo domobransko emigracijo. Kar pojdi nazaj med revčke bele.

Jože se počasi, a previdno pobere s tal in gre proti svoji postelji.

JOŽE: Pa sem ga. Že drugič je moral pobrisati v Avstralijo, prekleti belček.

Jože zleze na svojo posteljo. Znova se zafrkava z daljincem.

JOŽE: Pa kaj je to s to televizijo? Vsi kanali so crknjeni? A smo se za to borili??

4. Premirje in prvi poskus

Vrata se odprejo.

Frenk je na vratih.

JOŽE: A nisi pobegnil?

FRENK: Avion imam naslednji teden.

JOŽE: Potem pa pridi not, da mi ne boš zmrznil in bom imel še belčka na svoji duši.

FRENK: Od tebe nočem nič.

JOŽE: A sem ti kaj ponujal?

FRENK: Šel bom v tretjo posteljo, tamle na koncu dol.

JOŽE: Prav. In sredinska bo demarkacijska črta, ki bo ločevala naše od vaših.

FRENK: Tukaj je Slovenija.

JOŽE: Tukaj tudi. Tukaj je še bolj Slovenija, ker mi smo zmagali.

FRENK: Ampak rabim koridor.

JOŽE: Kakšen koridor?

FRENK: Za na stranišče.

JOŽE: Ob robu, en meter širine, koridor do vrat.

FRENK: A bova podpisala?

JOŽE: Verbalni dogovor.

FRENK: Prav.

JOŽE: In če prestopiš...

FRENK: ...ne. Če ti prestopiš.

JOŽE: Se bova bojevala!

FRENK: Pojdi v rit.

Frenk gre do svoje nove postelje, kjer odloži svoje stvari.

JOŽE: Še vedno mi nisi povedal, kar sem te prej vprašal, belček.

FRENK: Če mi še enkrat rečeš belček...

JOŽE: Boš kaj? Še enkrat emigriral? (se zasmeji svoji šali)

FRENK: Bolje to, kot da me ti zakolješ.

JOŽE: Kdo bo pa jedel tvoje stare klobase, daj že mir, no.

FRENK: Kaj ti nisem odgovoril?

JOŽE: Ja. Večerja. A je že bila večerja ali ni bila?

FRENK: Ni še bila. Zamujajo.

JOŽE: Seveda zamujajo, ko so pa čisto pijane.

FRENK: A si jih videl?

JOŽE: Ko sem šel mimo s svojim kufrom, ja. V ordinaciji od Tomića so, vse kokoši na kupu.

FRENK: Tomić je moj doktor.

JOŽE: Hej, moj tudi! (se spet razjezi) Pa ko bi vsaj bile kakšne lepe mlade. Same stare in grde so ostale, da se napijejo. Tomić je pa tamlade najbrž sabo vzal.

FRENK: Oh, da bi bil spet mlad. Kako smo to plesali včasih. Eno sem imel pred vojno. Jožica. Kakšna lička je imela ta deklina. Pa kakšno... no, kakšno oprsje, seveda sem tudi to gledal. Mila marija mati božja, kako sva plesala.

Frenk se nasmehne, se obrne proti Jožetu za potrditev.

Jože spi. V roki ima še vedno berglo, kot bi imel puško.

FRENK: Kako mirno spi. On, ki je moje prijatelje klal.

Frenk se zresni. Znova pograbi svoj nožič in se počasi približuje spečemu Jožetu.

FRENK: Boš spal, boš.

Prekriža se.

FRENK: Se boš mar do neba povzdignil? (stopa bliže) Do podzemlja se boš pogreznil! (dvigne nožič) Moj jarem je prijeten in moje breme je lahko. (Jožetu) Juda Iškarjot. Z Dolomitsko izjavo izdal svoj narod.

Dvigne nož visoko nad glavo in ga tam drži nekaj časa, nakar ga spusti.

FRENK: Smili se mi. Zakaj se mi smili? Sam je za novo leto. V tej bolnišnici gnije in je ves jezen. Nihče ga ne pride obiskat. Mogoče si je sam kriv, ampak noben si tega ne zasluži.

Odpravi se nazaj do svoje postelje in se usede. Vzame knjigo v roke in začne brati.

5. Večerja

Jože se prebudi iz spanca v šoku. Pogleda levo, pogleda desno v paniki. Frenk na svoji postelji zaključuje večerjo.

JOŽE: Zaspal sem.

FRENK: Dobro jutro.

JOŽE: Kakšno jutro. A misliš, da ne vem, da je večer?

FRENK: Smrčal si, kot da je zadnja noč.

JOŽE: Moral bi ostati buden. Včasih smo bili zmeraj budni.

FRENK: Včasih smo bili mlajši.

Jože zagleda, da Frenk je.

JOŽE: Kje si pa dobil to hrano?

FRENK: Večerja je prišla.

JOŽE: Pa si še mojo pobasal, a ne, belogardistična gnida?

FRENK: Na omarici jo imaš.

Jože se ozre.

JOŽE: Ja. Prav. Pa sva isto veliko dobila? Si preveril?

FRENK: Sem bil preveč lačen.

JOŽE: A je dobro?

FRENK: Ne.

Frenk odloži krožnik, ker je končal.

JOŽE: Ne znajo dobro kuhat.

FRENK: Suha hrana, nič mastnega, nič za zagriznit.

JOŽE: A imate pršut v Avstraliji.

FRENK: Kakšen pršut. Ga moraš od daleč naročati. Nisem pršuta jedel že...

JOŽE: Jaz ga imam. A boš malo?

FRENK: Kaj pa vojna?

JOŽE: Ti bom čez demarkacijsko cono poslal par šnit.

FRENK: Ja?

JOŽE: V zameno za še eno tisto tvojo cigaro.

FRENK: Najprej pošlji pršut, potem se bomo pa pogajali.

Frenk vrže prazen krožnik na srednjo posteljo.

JOŽE: O, ti prekleta preračunljiva svinja.

Jože brska po predalu in najde pršut. Še zapakiran.

FRENK: Trgovinski pršut mi boš dal?

JOŽE: Kaj si pa mislil? Da imam kar celo kračo v predalu? To je šverc roba. Od varnostnika sem kupil. To je še bolj prepovedano kot tvoje cigare. Tako da, dobiš dve šniti

za eno cigaro.

FRENK: Cel paket.

JOŽE: Ali bova šla pa na eno šnito.

FRENK: Prav, dve šniti.

JOŽE: Najprej pokaži cigaro.

Frenk jo pokaže.

Jože gre na eno stran postelje, Frenk na drugo stran. Jože položi obe šniti pršuta na krožnik in potisne krožnik proti Frenku.

Frenk pograbi pršut in oba kosa hitro in slastno pogoltne.

JOŽE: Matr si požrešen. Če bi vedel, da bo tako, bi zahteval dve cigari.

FRENK: Slabo si se spogajal, ja.

JOŽE: Daj mi zdaj tisto cigaro. Ali boš požrl svojo besedo?

FRENK: Seveda ne. Ko dam besedo...

Odloži cigaro na isti krožnik in ga potisne čez demarkacijsko posteljo.

JOŽE: Seveda. Najraje jo pa daš kakšnemu Nemcu, a ne? Prekleta domobranksa zalega, saj ne morem verjet s kom se pajdašim.

Frenk je cel rdeč od jeze. Ostane pri postelji, medtem ko gre Jože nazaj na svojo.

FRENK: Dal sem besedo. Prisegel sem pa Bogu, ne Hitlerju. "Ustavili bomo tiste, ki pobijajo naše ljudi!" Duhovnike! Požigajo cerkve! Samo svoj dom smo branili. Domobranci! Vi špa: vse bomo delili. Zemljo. Kapital. Ženske. Ne boš ti moje Jožice imel, preklet komunist.

JOŽE: Jaz sem pa prisegel, da bom ... uničeval sovražnikovo živo silo in domače izdajalce! In tu ga imam, izdajalca, belčka, domobranca, emigranta. Jaz mu pa pršut ponujam, da me ni sram.

FRENK: Takšni so ti komunajzerji. Najprej se delajo, da so prijatelji, potem te pa od zadaj zabodejo, ko spiš. Da vas ni sram, cele zalege, kako ste izdali slovenski narod in ga prodali Rusom!

Jože se odpravi, da ga bo napadel.

JOŽE: Mi smo nas branili. Vi ste nas izdali!

Ko pride izza ovinka, ga zagradi v križu.

JOŽE: Auu!

Jože obleži ob postelji.

FRENK: A si ranjen, pes?

JOŽE: Kar likvidiraj me! To ste zmeraj delali.

FRENK: Mi ne! Vi ste pobijali nemočne! Takšne, ki se niso mogli več braniti.

JOŽE: Ne reci mi tega! Ne verjamem tistih zgodb o Rogu, jamah, pobojih. Bil sem partizan in nisem nikoli nič slišal o tem. Dokler niste spet začeli delati svoje propagande! Izdajalci... Bi radi preložili svoj greh na nas?

FRENK: A nič ne veš o tem? Nič! Veš, zakaj ne veš? Ker nočeš! Ker cela dežela noče

vedeti, kaj se je zgodilo, to je! To! In mi govorite o spravi? Spravi z lažjo! (zagrabi ga v srcu) Joj, preveč sem se razburil. (lovi sapo)

Gre proti svoji omarici in vzame tableto. Stoka, kot da ga bo kap.

Jože ga gleda in se začne smejati.

JOŽE: Haha, prav ti je.

Se vstane, a ga spet zagrabi v križu.

JOŽE: Auu!

Počasi se plazi do svoje postelje in zleze nanjo.

Oba ležita in stokata.

Jože si kljub vsem bolečinam med vsem skupaj prižiga cigaro.

FRENK: Daj, pihaj jo vame, prosim te.

JOŽE: Pa kaj še. To je protibolečinska cigara.

FRENK: Saj zato.

JOŽE: Ta je na osvobojenem ozemlju. Ne moreš več do nje. Kar crkni tam na drugi strani meje.

Frenk leži in težko diha. Sčasoma se dihanje umiri.

Oba ležita na svojih posteljah. Jože se spet zafrkava z daljincem.

Frenk se nenadoma vstane. Jože takoj pograbi svojo berglo.

JOŽE: Kam pa greš?

FRENK: Daj mir. Na vece moram. (sam sebi) Prekleta prostata.

JOŽE: Pa glej, da boš hodil čez koridor. Moja stran ti je prepovedana.

FRENK: Daj že mir, a ne vidiš, da se mi mudi?

Frenk odide iz sobe. Jože nekaj časa gleda za njim.

6. Klic in drugi poskus

Ko je prepričan, da ga ni več, se skobaca s postelje. Najprej gre za njim do vrat. Pogleda skozi njih. Previdno. Kot vojak na nevarni misiji.

JOŽE: Res je šel na vece.

Vrne se nazaj do svoje postelje, gre mimo nje, mimo demarkacijske postelje in v sovražnikov teritorij.

Od blizu si ogleda Frenkove ostanke večerje.

JOŽE: Jabolka... Kje je pa jabolko dobil? (se razjezi) Sem vedel, da ima privilegije, emigrant hudičev. Za naše ni nikoli dosti, za tujce bi pa vse dali.

Odpre predal Frenkove omarice.

JOŽE: Kje so? Kam jih je skrtil? Ne morejo imet poraženci več plena kot zmagovalci. Kam jih je skrtil, belček prekleti?

Ne najde cigar. V jezi pograbi jabolko.

JOŽE: Naj on je svoje kivije, mi bomo pa naše jabolke.

Sliši se nek PRIDUŠEN ZVOK. Nekakšna ritmična harmonika.

Jože se prestraši!

Jabolko mu pade na tla in se odkotali pod demarkacijsko posteljo.

JOŽE: Racija! Racija!

Teče proti svoji postelji.

Ko pride do postelje, spozna da zvok prihaja iz njegovega predala. Odpre ga in zvok zdaj glasno zaigra.

~Kje so meje, pregrade

~za slovenske brigade?

~Ne, za nas ni pregrad in ne mej!

Na starinskem telefonu piše ime: IZTOK

Jože hitro pograbi telefon in se oglasi.

JOŽE: Iztok. Kako ste? Hiša še stoji? (pavza) Ja. V redu. Pravijo, da je dobro šlo. (pavza)

Ne, saj razumem, seveda. (pavza) A res? A toliko je že ura? (pavza) Kaj si bomo pred polnočjo, to prinaša nesrečo. Oglasite se jutri pa mi boste v živo lahko– (daljša pavza) Ne.

Saj razumem, ja. Bi šle karte v nič, seveda. Pa drugič, ja. (pavza)

Ja, ja. Srečnega pa zdravega tudi vam. Daj mi še Sabino na telefon, da–

Pogleda v telefon. Se bridko nasmehne.

Frenk odpre vrata in zagleda telefon v njegovi roki.

FRENK: Familija?

JOŽE: (se zave) So hoteli pridet. Sem jim rekel, kaj boste za novo leto tukaj lazili. Boste še kakšno bolezen staknili.

FRENK: Ja. Prav si jim rekel. Oni imajo zdaj svoja življenja.

Frenk gre počasi do svoje postelje.

FRENK: Jaz tudi svoji hčerki vedno rečem, kaj se boš z mano obremenjevala. Ona zdaj živi z družino v Ameriki.

JOŽE: A tvoja kri pa kar skoz nekam beži? Najprej v Avstralijo, potem v Ameriko. Kam bo pa vnuk šel? Na Luno? (se zareži svojemu štosu)

FRENK: (se razjezi) Ma, s tabo se sploh ne da pogovarjati.

Frenk se obrne s hrbtom proti Jožetu.

JOŽE: Kaj boš ti meni govoril o moji familiji!

FRENK: Govoril sem o svoji. Tvoja te pa tako ne mara, ker si takšen...

Frenk išče besede.

JOŽE: Kakšen? A zdaj me boš pa še obtoževal...

Frenkove oči postajajo utrujene.

FRENK: Takšen...

Oči postanejo težke.

In zapre oči.

Čez njegovo ramo vidimo Jožeta, kako od daleč pogleda proti Frenku.

Jože se počasi dvigne s svoje postelje. Potiho.

JOŽE: Zaspal je. Zdaj je priložnost.

Spusti se s svoje postelje.

Zaškripa. Frenk se zdrzne. Jože se ustavi. Čez čas nadaljuje.

JOŽE: Komandant Stane je rekel, da ne smemo nikoli pozabiti.

Medtem ko previdno hodi proti Frenku, odvija gumijasto podložko na bergli.

JOŽE: Da nas prisega veže do smrti. Če ga zdaj ne bom, mi bo spet pobegnil v Avstralijo.

Gumijasto podložko odstrani in spodaj je bergla čisto izostrena v ostro špico, kakor da bi jo brusil ravno za ta trenutek.

Dvigne berglo kot puško in jo usmeri proti Frenku.

Roka se mu začne tresti.

JOŽE: Pa ni dovolj kaznovan, če že desetletja živi med kenguruji in kaktusi? Saj sploh ne ve več kaj je dober pršut, revež.

Roke ima še vedno pripravljene za napad.

JOŽE: Takole smo včasih z bajoneti, če je metkov zmanjkalo. (čez čas, jezen nase) Kaj je zdaj to? Znak slabosti? Starost? Strah?

Vrže berglo na tla in se sesede poleg Frenkove postelje.

7. *Novoletno premirje*

Frenk se zbudi. Počasi. Ko se zave, postane paničen.

FRENK: Kaj je bilo? Zaspal sem. Če bi slišal komandant Rupnik. Če bi slišali moji soborci. Nikomur ne povedat, prosim, Jože, saj ne boš! Na straži zaspal.

JOŽE: Kar fentaj me. Saj nisem niti za partizana več dober.

Frenk se obrne in je presenečen, da je Jože pri njegovi postelji.

FRENK: Kaj pa demarkacijska meja?

JOŽE: Sem te hotel zaštitat. Pa nisem mogel.

FRENK: Jaz tudi prej tebe nisem mogel.

JOŽE: A ja?

FRENK: Ja.

JOŽE: Kaj je narobe z nama?

FRENK: Stara sva, to so bile pa vojne za mlade.

JOŽE: Kako sem sanjal o boljšem svetu. Obljubili so mi boljši svet.

FRENK: Meni tudi.

JOŽE: Ampak sva preživela. Jebemti da sva preživela. Marsikdo ni.

FRENK: Na to se pije.

Jože kar naenkrat zažari.

JOŽE: Matr, nisi tolik slab, Frenki. Maš odlične ideje.

Zagrabi berglo in začne nanjo nazaj privijati gumijasto nogo.

FRENK: Kaj pa boš?

JOŽE: Jaz grem po viski in cviček, ti pa cigare pripravi.

FRENK: Ampak jaz ne smem več, ker me bo spet stisnilo.

JOŽE: Bom pa jaz pihal v tebe.

FRENK: To pa že ne. Raje svojo kadim in crknem. Drugače se boš potem hvalil, da si domobrancu pihal na dušo.

Jože vmes prinese alkohol in se usede na demarkacijsko posteljo nasproti Frenka.

JOŽE: Pa da ne boš ti govoril, kako si pil iz partizanove flaše.

FRENK: Daj nama prižgi te cigare s svojim revolucionarnim ognjem.

Jože pograbi vžigalnik in prižiga cigaro Frenku.

JOŽE: Kaj me zafrkavaš zdaj, ko sem čez mejo prišel.

FRENK: So govorili, da bo ta vaš plamen revolucije cel svet zajel.

JOŽE: Marsikaj so govorili. Meni je bilo samo za slovensko zemljo.

FRENK: Meni tudi.

JOŽE: Ampak tista vaša Moja domovina je res lepa, to moram priznati. Daj jo še enkrat zapoj. Prej sem te tako grdo prekinil.

FRENK: A me spet zafrkavaš?

JOŽE: Ne, daj zapoj no, porkaduš, te je treba prosit.

Frenk umakne cigaro in začne peti.

FRENK: (poje)

Prva pesem mladih sončnih dni,
varovanka fantove moči,
kres, ki sega meni do neba:
to je moja domovina!
Zemlja rodna moja je tako,
da, če treba, bil se bom za njo.
Zadnja kaplja mojega srca:
to je moja domovina!

JOŽE: Lepa je. In jaz sem se za to boril. Za našo domovino.

FRENK: Ampak nekaj priznam. Vaše pesmi so bile lepše od naših. Ene so bile tako žalostne. Kako je že šla tista? Na oknu glej obrazek bled.

Jože umakne cigaro in zapoje.

JOŽE: (poje)

Na oknu glej obrazek bled,
na licih grenkih solzic sled!
Zakaj pa dekle komaj dvajsetih let
tak žalostno gledaš v svet?

OBA:

Zakaj pa dekle komaj dvajsetih let
tak žalostno gledaš v svet?

JOŽE: Vidiš, če bi vi imeli takšne pesmi bi zagotovo zmagali.

Jože se zasmeji svoji šali. Frenk samo žalostno gleda.

JOŽE: Veš, saj mi smo tudi vaše peli, da ne boš mislil.

FRENK: (presenečeno) Res?

JOŽE: (potiho, nežno)

Sveta noč, blažena noč...

OBA:

Vse že spi, je polnoč.
Le devica z Jožefom tam
v hlevcu varje detece nam.
Spavaj dete sladko.
Spavaj dete sladko.

FRENK: (se zareži) Pa zakaj nisi prišel k našim? Mi smo takšne peli vsak dan, ne samo za božič.

JOŽE: Saj, naši voditelji so ga srali, ko so nasprotovali veri. Po vojni smo še potico za božič morali na skrivaj jesti. Da bi komunisti izvedeli, bi me vrgli iz službe. (znova nataka obema) In glede Stalina ste imeli čisto prav. Stalin je bil kurba. Srbi pa tudi! Jaz sem jokal,

ko sem morali naše triglavke zamenjati za titovke.

Frenk mu zarotniško pomaha naj pride bliže. Jože zagrabi demarkacijsko posteljo in jo premakne proti njemu.

JOŽE: Pazi, osvobojeno ozemlje se večja. (se zareži svoji šali)

FRENK: Ste imeli prav, da naši taglavni niso imeli pojma kaj delajo. Smo šli skupaj v ofenzivo v Belo Krajino. Skupaj z Nemci. Pa je bila taka zanič komanda, da smo dvakrat streljali drug po drugem.

JOŽE: Ste vsaj enkrat streljali po tapravih.

FRENK: Kaj pa vaši, ko so leta 42 streljali po svojih? Po nas, Slovencih?

JOŽE: Kdor ni naš...

FRENK: Seveda. Po vojni pa je bilo treba dokončati stvari. Koliko mojih prijateljev...

JOŽE: Poslušaj. Jaz nisem nič vedel o teh zadevah.

FRENK: Kaj nisi, daj ne laži.

JOŽE: Ko sem pa slišal, da se je nekaj govorilo o tem, sem pa rekel, da to je svinjarija.

FRENK: Greh je to. Greh proti lastnemu narodu.

JOŽE: A vi bi pa kaj drugače naredili, če bi bili vi na komandi?

FRENK: Ja bi.

JOŽE: Frenk, ne me basat.

FRENK: Mogoče nekaj malega, za zgled.

JOŽE: Naši so tudi za zgled. Sam pri naših je to tako, da se v vseh stvareh pretirava. (se razjezi) To so bili ... Res ... En bolj pokvarjen kot drug!

FRENK: Če sem ti rekel, da so bili naši nesposobni. Najprej z Nemcem, pol z Angležem, z vsemi bi se spajdašili, na koncu smo pa svojo domovino izgubili.

JOŽE: Če ti pravim, da so bili naši hujši. Vsem enako, samo enim malo več, ker so malo bolj naši. Komunajzerji pokvarjeni.

FRENK: Kaj bodo vaši! Naši so bili slabši. Še komande niso znali držati zase, da smo morali Nemci prisego delat.

JOŽE: Zdaj me pa nehaj jeziti. Če jaz priznam, da so bili naši slabši, je pa tudi prav, da ti to priznaš.

FRENK: Naši so bili bolj!

Jože vstane.

JOŽE: Zdaj bo pa spet mašinca pela.

FRENK: Priznaj ali pa te fentam, preklet rdečkar!

Jožeta zagrabi v križu in pade nazaj na demarkacijsko posteljo. Jabolka se zakotali naprej. Frenk skoči proti Jožetu, a stopi na jabolko in pade naprej na njega.

JOŽE: Auu, moj križ. Pojdi dol z mene, belček usrani!

FRENK: Moje srce. Au... Rdečkar posrani.

JOŽE: Pojdi dol z mene. Križ me boli.

FRENK: Ne morem. Srce mi bo razneslo.

JOŽE: (zaskrbljeno) A te boli?

FRENK: Rabil bi tablete.

JOŽE: Ne morem do njih. V križu me je.

FRENK: Saj bo minilo.

JOŽE: Kar tukaj počakaj pa mirno dihaj, slej ko prej bo mimo.

Tako obležita en ob drugem. V ozadju se sliši čedalje bolj glasno glasbo skozi odprta okna.

JOŽE: Takole smo včasih ležali skupaj in se greli.

FRENK: Saj so rekli, da ste komunajzerji perverzneži, ampak da ste tako brezbožni...

Jože ga jezno pogleda, a vidi nasmeh na Frenkovem obrazu.

JOŽE: Ti hudič zafrkantski. Vidim, da ti gre na bolje.

FRENK: Veš Jože, počutim se, kot da bi bil dvajset let mlajši.

JOŽE: To mi rečeš medtem ko ležiš na postelji poleg partizana, ker te je v srcu zagrabilo. Naravnost mladosten si.

FRENK: Resno ti pravim. Pa kaj če te ne pridejo obiskat. Čisto fajn dec si in meni je bilo v veselje te spoznati.

JOŽE: Daj, ko mi bo še nerodno. Raje tisto flašo podaj, da mi malo popusti tale bolečina.

Frenk se vstane in gre po kozarček za Jožeta.

Jože se počasi zravna na postelji. Frenk mu izroči kozarček. Sebi natoči novega. Viski za oba.

FRENK: Na mir.

JOŽE: In na slovenske borce.

Nazdravita.

V ozadju se sliši pokanje ob novem letu.

Oba se ustrašita.

JOŽE: Ofenziva!

FRENK: Bombe!

Začneta iskati zavetje. Čez čas se zavesta in se zasmejita.

Pokanje se nadaljuje. Vriskanje v daljavi. Ognjemet!

JOŽE: Srečno novo leto!

FRENK: Srečno, srečno!

Se objameta in gresta vsak do svojega okna.

Njuna obraza osvetljuje svetloba novoletnega ognjemeta.

Nekaj časa gledata v daljavo, nasmejana, in srkata vsak svojo pijačo.

Poleg zvokov ognjemeta in oddaljene melodije harmonike in električne kitare uživata v popolni tišini. Oddaljujemo se.

JOŽE: Pa da ne boš komu to razlagal. Sploh pa ne, da sva se objela.

FRENK: Ti tudi ne!

JOŽE: Jaz sem ti prvi rekel!

FRENK: Kaj ima to veze? Ti bodi tudi tiho!

Ognjemet postaja čedalje glasnejši.

JOŽE: Ti že ne boš meni govoril naj bom tiho!

FRENK: Kdo drug pa? Saj tako nobenega ne poslušáš!

Počasi pada tema.

JOŽE: A sem se za to boril?

FRENK: Po toliko letih vas moram še vedno prenašati, prekleti rdečkarji.

JOŽE: Komu boš ti govoril rdečkar, prekleti belček hudičev.

TEMA